

Alternatívne výpočtové modely

IB110

Alternatívne výpočtové modely

Motivácia

existencia veľkej triedy prakticky neriešiteľných (*ale rozhodnuteľných*) problémov, ktoré potrebujeme prakticky riešiť!

Idea

využiť principiálne iné spôsoby počítania

- paralelné počítanie
- súbežnosť
- kvantové počítanie
- molekulárne počítanie

pomôže to ???

Princíp paralelizmu

Praktický príklad

Varianta A veža o základe $1\text{ m} \times 10\text{ m}$ a výšky 1 m ; 1 murár vs 10 murárov

Varianta B veža o základe $1\text{ m} \times 1\text{ m}$ a výšky 10 m ; 1 murár vs 10 murárov

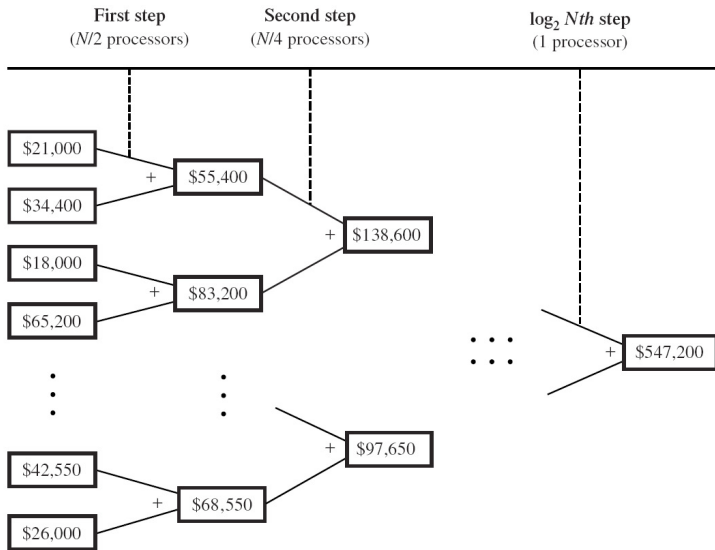
Jednoduchý program

Varianta A $X \leftarrow 3$; $Y \leftarrow 4$

Varianta B $X \leftarrow 3$; $Y \leftarrow X$

paralelizovateľné problémy vs *vnútorne sekvenčné problémy*

Paralelné sčítanie

Paralelné sčítovanie

pre sčítanie 1 000 čísel potrebujeme

v 1. kroku 500 procesorov

v 2. kroku 250 procesorov

v 3. kroku 125 procesorov

... ..

pri vhodne zvolenej dátovej štruktúre a organizácii komunikácie medzi procesormi stačí na realizáciu celého výpočtu práve 500 procesorov

pre sčítanie N čísel potrebujeme $N/2$ procesorov a počet (paralelných) výpočtových krokov je $\mathcal{O}(\log N)$

Paralelizmus - počet procesorov

- počet procesorov potrebných k realizácii paralelného výpočtu ako funkcia veľkosti vstupnej inštancie
($N/2$ pre sčítanie N čísel)
- je to realistické?

indikátor, aké veľké vstupy môžeme riešiť s počtom procesorov, ktoré máme k dispozícii
(viz analógia s časovou a priestorovou zložitou)

ak počet procesorov, ktoré máme k dispozícii, je menší, môžeme kombinovať paralelný a sekvenčný prístup

Paralelné triedenie

sekvenčné triedenie zoznamu L spájaním (*mergesort*)

procedúra **sort- L**

- (1) ak L má len 1 prvok, je utriedený
- (2) inak
 - (2.1) rozdeľ L na dve polovičky L_1 a L_2
 - (2.2) **sort- L_1**
 - (2.3) **sort- L_2**
 - (2.4) spoj dva utriedené zoznamy do jedného utriedeného zoznamu

počet vykonaných porovnaní je $\mathcal{O}(N \log N)$

Paralelné triedenie

paralelné triedenie zoznamu L spájaním
procedúra **parallel-sort- L**

(1) ak L má len 1 prvok, je utriedený

(2) inak

(2.1) rozdeľ L na dve polovičky L_1 a L_2

(2.2) **súbežne** volaj **parallel-sort- L_1** a **parallel-sort- L_2**

(2.3) spoj dva utriedené zoznamy do jedného utriedeného zoznamu

počet (paralelných) porovnaní je (*predpokladáme, že N je mocninou 2*)

v 1. kroku N postupností dĺžky 1; $N/2$ procesorov;

spojenie dvoch postupností = 1 porovnanie

v 2. kroku $N/2$ postupností dĺžky 2; $N/4$ procesorov;

spojenie dvoch postupností = 3 porovnania

v 3. kroku $N/4$ postupností dĺžky 4; $N/8$ procesorov;

spojenie dvoch postupností = 7 porovnaní

spolu $1 + 3 + 7 + 15 + \dots + (N - 1) \leq 2N$ porovnaní

Paralelizmus - čas \times priestor

konvencia: v kontexte paralelných výpočtov sa pod priestorovou zložitou rozumie počet procesorov potrebných k realizácii výpočtu

časová a priestorová zložitost' paralelných výpočtov sú spolu tesne zviazané
zníženie jednej obvykle znamená zvýšenie druhej a naopak

Paralelizmus - čas \times priestor

	Name	Size (no. of processors)	Time (worst case)	Product (time \times size)
SEQUENTIAL	Bubblesort	1	$O(N^2)$	$O(N^2)$
	Mergesort	1	$O(N \times \log N)$	$O(N \times \log N)$ (optimal)
PARALLEL	Parallelized mergesort	$O(N)$	$O(N)$	$O(N^2)$
	Odd-even sorting network	$O(N \times (\log N)^2)$	$O((\log N)^2)$	$O(N \times (\log N)^4)$
	“Optimal” sorting network	$O(N)$	$O(\log N)$	$O(N \times \log N)$ (optimal)

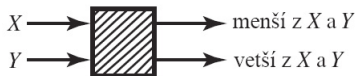
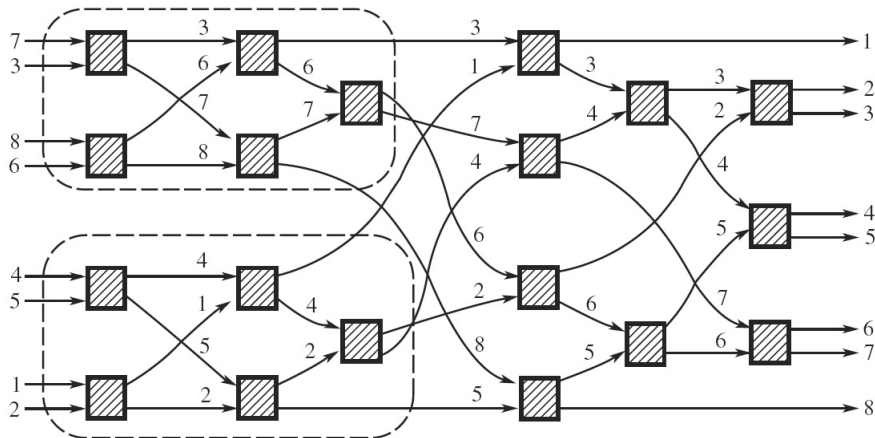
Paralelné siete

Spôsob komunikácie medzi procesormi

zdieľaná pamäť súčasný zápis resp. čítanie z pamäťového miesta ???
v prípade súčasného zápisu nutnosť stratégie riešenia
konfliktov

sieť s fixovaným prepojením každý procesor je prepojený (môže
komunikovať) len s ohraničením počtom *susediacich*
procesorov;
často ako špecializovaný hardware

Triediaca sieť

Môže paralelizmus riešiť neriešiteľné?

Fakt

Každý paralelný algoritmus sa dá transformovať na sekvenčný algoritmus.

(každý paralelný krok nahradíme postupnosťou sekvenčných krokov; každý sekvenčný krok vykoná prácu jedného procesoru)

Dôsledok

Neexistuje paralelný algoritmus pre nerozhodnuteľný problém.

(CT hypotéza sa vzťahuje aj na paralelné výpočtové modely)

Paralelizmu a prakticky neriešiteľné problémy

- existujú problémy, ktoré sú sekvenčne prakticky neriešiteľná a pritom sú prakticky riešiteľné paralelnými algoritmiami?
- špecifikácia pojmu “efektívneho” paralelného algoritmu ???

Paralelizmu a prakticky neriešiteľné problémy

- existujú problémy, ktoré sú sekvenčne prakticky neriešiteľná a pritom sú prakticky riešiteľné paralelnými algoritmiami?
- špecifikácia pojmu “efektívneho” paralelného algoritmu ???
- pozorovanie: pre problém z triedy NP máme nedeterministický algoritmus polynomiálnej časovej zložitosti;
ak nedeterministický výber nahradíme paralelizmom, tak okamžite dostávame polynomiálne časovo ohraničený paralelný algoritmus pre tento problém
- je to prijateľné riešenie?

Paralelizmu a prakticky neriešiteľné problémy

- existujú problémy, ktoré sú sekvenčne prakticky neriešiteľná a pritom sú prakticky riešiteľné paralelnými algoritmiami?
- špecifikácia pojmu “efektívneho” paralelného algoritmu ???
- pozorovanie: pre problém z triedy NP máme nedeterministický algoritmus polynomiálnej časovej zložitosti;
ak nedeterministický výber nahradíme paralelizmom, tak okamžite dostávame polynomiálne časovo ohraničený paralelný algoritmus pre tento problém
- je to prijateľné riešenie?
 - **exponenciálny počet procesorov**

Paralelizmu a prakticky neriešiteľné problémy

- existujú problémy, ktoré sú sekvenčne prakticky neriešiteľná a pritom sú prakticky riešiteľné paralelnými algoritmiami?
- špecifikácia pojmu “efektívneho” paralelného algoritmu ???
- pozorovanie: pre problém z triedy NP máme nedeterministický algoritmus polynomiálnej časovej zložitosti;
ak nedeterministický výber nahradíme paralelizmom, tak okamžite dostávame polynomiálne časovo ohraničený paralelný algoritmus pre tento problém
- je to prijateľné riešenie?
 - exponenciálny počet procesorov
 - čo ak prakticky neriešiteľný problém nepatrí do NP?

Paralelizmu a prakticky neriešiteľné problémy

- existujú problémy, ktoré sú sekvenčne prakticky neriešiteľná a pritom sú prakticky riešiteľné paralelnými algoritmiami?
- špecifikácia pojmu “efektívneho” paralelného algoritmu ???
- pozorovanie: pre problém z triedy NP máme nedeterministický algoritmus polynomiálnej časovej zložitosti;
ak nedeterministický výber nahradíme paralelizmom, tak okamžite dostávame polynomiálne časovo ohraničený paralelný algoritmus pre tento problém
- je to prijateľné riešenie?
 - **exponenciálny počet procesorov**
 - **čo ak prakticky neriešiteľný problém nepatrí do NP?**
 - **otázka praktickej implementácie paralelného algoritmu, ktorý má síce polynomiálnu zložitosť, ale potrebuje exponenciálny počet procesorov (napr. otázka komunikácie)**

Paralelná výpočtová téza

Časť A

Všetky “rozumné” paralelné výpočtové modely sú polynomiálne ekvivalentné.

Časť B

Paralelný čas je polynomiálne ekvivalentný sekvenčnému času.

$$\text{Sekvenčný-PSPACE} = \text{Paralelný-PTIME}$$

NC - Nickova trieda

- polynomiálne časovo ohraničené paralelné algoritmy nemôžeme považovať za prakticky použiteľné
- zmyslom zavedenia paralelizmu je výrazne redukovať výpočtový čas

sublineárne algoritmy

Trieda NC

Trieda problémov riešiteľných paralelnými algoritmami s polylogaritmicou časovou zložitou a polynomiálnym počtom procesorov.

Trieda NC je robustná

Vzťah sekvenčných a paralelných zložitostných tried

$$NC \subseteq P \subseteq NP \subseteq PSPACE$$

Otvorené problémy: o žiadnej z inklúzií nie je známe, či je ostrá, alebo predstavuje rovnosť

Predpoklady

- 1 existujú problémy, ktoré sú prakticky (sekvenčne) riešiteľné, ale nie sú riešiteľné veľmi rýchlo paralelne s použitím rozumne veľkého hardwaru
- 2 existujú problémy, ktoré sa dajú riešiť (sekvenčne) v polynomiálnom čase s využitím nedeterminizmu, ale nie bez neho
- 3 existujú problémy, ktoré sa dajú riešiť v rozumnom (tj. polynomiálnom) sekvenčnom priestore (tj. aj v rozumnom paralelnom čase), ale nie sú riešiteľné v rozumnom sekvenčnom čase bez využitia nedeterminizmu.

Vzťah sekvenčných a paralelných zložitostných tried

$$NC \subseteq P \subseteq NP \subseteq PSPACE$$

Príklady problémov

NC

sčítať N čísel

rozhodnúť, či v grafe existuje cesta z vrcholu s do vrcholu t

$P \setminus NC$

rozhodnúť, či c je najväčším spoločným deliteľom čísel a , b

$NP \setminus P$

problém Hamiltonovského cyklu; splniteľnosť logickej formuly

$PSPACE \setminus PN$

slovný futbal

Súbežnosť

situácie, keď paralelizmus nevyužívame k tomu, aby sme zefektívni- výpočty, ale keď paralelizmus vzniká v reálnych aplikáciach

reaktívne a zapúzdrené systémy

Úloha

navrhnuť komunikačné protokoly pre komunikujúce objekty tak, aby spĺňali požadované vlastnosti

Špecifikum

úlohou systémov nie je nájsť konkrétne riešenie, ale počítať (byť funkčný) “donekonečna”

Problém hotelovej sprchy

- na poschodí je len jedna sprcha, na veľmi studenej chodbe
- každý hosť sa chce osprchovať, ale nemôže čakať na voľnú sprchu na chodbe
- ak by z času na čas kontroloval, či je sprcha voľná, môže nastať situácia, že sa nikdy neosprchuje

možné riešenie

- tabuľa pri vstupe do sprchy
- hosť pri odchode zo sprchy zmaže z tabule číslo svojej izby a napíše na ňu číslo nasledujúcej izby (v nejakom fixovanom poradí)
- každý hosť z času na čas kontroluje, či je na tabuli napísané číslo jeho izby a ak áno, osprchuje sa

je to dobré riešenie?

(prázdna izba, práve jedno sprchovanie v cykle, ...)

Distribované súbežné systémy

- (súbežné) komponenty systému sú fyzicky oddelené
- komponenty vzájomne komunikujú
- typicky od systémov nepožadujeme vstupno - výstupné chovanie, ale kontinuálnu (nepretrúšenú, neukončenú) funkcionálnu
- dôležité je chovanie systému v čase
- okrem požiadavkov na jednotlivé komponenty, kladieme na systém **globálne obmedzujúce podmienky**
 - zdieľanie spoločných zdrojov
 - prevencia uviaznutia (vzájomné čakanie, *deadlock*)
 - prevencia starnutia procesov (*starvation*)

(*algoritmické*) protokoly

Problém vzájomného vylúčenia

zobecnenie problému hotelovej sprchy

Problém vzájomného vylúčenia: je daných N procesov, každý proces **opakovane** (v nekonečnom cykle) vykonáva

- **súkromné** aktivity (proces ich môže vykonávať nezávislé na ostatných procesoch) a
- **kritické** aktivity (žiadne dva procesy nemôžu súčasne vykonávať svoje kritické aktivity)

Protokol pre problém vzájomného vylúčenia

pre dva procesy P_1 a P_2

protokol využíva 3 premenné

Z globálna premenná (*všetky procesy môžu meniť jej hodnotu*);
nadobúda hodnoty 1 a 2

X_1 lokálna premenná procesu P_1 ; nadobúda hodnoty *yes* a *no*

X_2 lokálna premenná procesu P_2 ; nadobúda hodnoty *yes* a *no*

počiatočná hodnota premenných X_1 a X_2 je *no*, počiatočná hodnota Z je buď 1 alebo 2

Protokol pre problém vzájomného vylúčenia (pre dva procesy)

protokol pre proces P_1

- (1) opakuj v nekonečnom cykle
 - (1.1) vykonaj súkromné aktivity
 - (1.2) $X_1 \leftarrow \text{yes}$
 - (1.3) $Z \leftarrow 1$
 - (1.4) čakaj kým buď
 - X_2 nenadobudne hodnotu *no* alebo
 - Z nenadobudne hodnotu 2
 - (1.5) vykonaj kritické aktivity
 - (1.6) $X_1 \leftarrow \text{no}$

protokol pre proces P_2

- (1) opakuj v nekonečnom cykle
 - (1.1) vykonaj súkromné aktivity
 - (1.2) $X_2 \leftarrow \text{yes}$
 - (1.3) $Z \leftarrow 2$
 - (1.4) čakaj kým buď
 - X_1 nenadobudne hodnotu *no* alebo
 - Z nenadobudne hodnotu 1
 - (1.5) vykonaj kritické aktivity
 - (1.6) $X_2 \leftarrow \text{no}$

korektnosť protokolu	vzájomné vylúčenie	OK
	starnutie procesu	OK
	uviaznutie	OK

Protokol pre problém vzájomného vylúčenia (pre N procesov)

protokol pre I -ty proces P_I

- (1) opakuj v nekonečnom cykle
 - (1.1) vykonaj súkromné aktivity
 - (1.2) pre každé J od 1 do $N - 1$ urob
 - (1.2.1) $X[I] \leftarrow J$
 - (1.2.2) $Z[I] \leftarrow I$
 - (1.2.3) čakaj kým buď
 - $X[K] < J$ pre nejaké $K \neq I$ alebo
 - $Z[J] \neq I$
 - (1.5) vykonaj kritické aktivity
 - (1.6) $X[I] \leftarrow 0$

Vlastnosti distribuovaných súbežných systémov

distribuované súbežné systémy sa odlišujú od sekvenčných systémov

špecifikácia problému nemôžeme použiť špecifikáciu problému prostredníctvom množiny vstupných inštancií a funkčnej závislosti medzi vstupom a požadovaným výstupom

korektnosť nepostačuje dôkaz konečnosti výpočtu a správnosti vstupno-výstupného vzťahu

efektívnosť nepostačuje vyjadrenie efektivity cez časovú (*počet krokov od začiatku do ukončenia*) a priestorovú zložitosť

aké vlastnosti požadujeme od súbežných procesov?

Vlastnosti živosti a bezpečnosti

Vlastnosti, ktoré požadujeme od protokolov pre súbežné procesy (najčastejšie) spadajú do dvoch kategórií: **bezpečnosť** a **živosť**.

bezpečnosť nikdy nenastanú “špatné” udalosti resp. vždy sa stávajú len “dobré” udalosti

živosť určité “dobré” udalosti sa nakoniec stanú

aby sme ukázali, že protokol **porušuje vlastnosť bezpečnosti**, stačí ukázať konkrétnu postupnosť akcií, ktoré vedú k zakázanej udalosti

aby sme ukázali, že protokol **porušuje vlastnosť živosti**, musíme ukázať existenciu nekonečnej postupnosti akcií, ktoré nevedú k požadovanej dobrej udalosti

Overovanie vlastností živosti a bezpečnosti

testovanie a simulácia môžu odhaliť chybu, ale nemôžu dokázať platnosť požadovanej vlastnosti;
techniky sú jednoduché

formálna verifikácia matematická metóda, ktorá *dokáže* platnosť požadovanej vlastnosti;
metóda overovania modelov (*model checking*)
náročné na implementáciu a samotné overenie vlastnosti;
pre niektoré systémy je problém nerozhodnuteľný

Temporálna logika - jazyk pre popis vlastností súbežných systémov

formule logiky sa vyjadrujú o pravdivosti základných tvrdení v čase
(v *priebehu výpočtu*)

základné konštrukcie: **globálna** platnosť (globally, **G**) a platnosť
v budúcnosti (future, **F**)

príklady - protokol vzájomného vylúčenia pre dva procesy

$$P_1\text{-je-v-(1.4)} \implies \mathbf{F} (P_1\text{-je-v-(1.5)})$$

$$\mathbf{G} (\neg [P_1\text{-je-v-(1.5)} \wedge P_2\text{-je-v-(1.5)}])$$

Kvantové počítanie

- založené na princípoch kvantovej mechaniky
- teoretický model: základnou jednotkou reprezentácie informácie je **qubit**, ktorý (zjednodušene) môže nadobúdať ľubovoľnú hodnotu z intervalu $[0, 1]$
- kvantové algoritmy
- otázka konštrukcie kvantového počítača

Molekulárne (DNA) počítanie

- DNA == reťazce nad abecedou A, C, T, G
- vývoj organizmu == manipulácia s reťazcami: kopírovanie, rozdeľovanie, spájanie
- 1994: experiment, v ktorom pomocou manipulácie s molekulami bola vyriešená inštancia problému Hamiltonovského cyklu veľkosti 7; experiment predstavoval niekoľko dní laboratórnej práce
- **pozitívum**: veľká miera paralelizmu
- **negatívum**: veľký objem biologického materiálu potrebného k riešeniu rozsiahlejších inštancií
- **budúcnosť**: ???